

ANTIBIOTIKOTERAPIYADA REZISTENTLIK MUAMMOSI VA UNI KAMAYTIRISHDA SHIFOKOR YONDASHUVINING O'RNI

MUALLIF: Zokirova Gavharoy
Qo'qon Universiteti Andijon filiali
Davolash ishi yo'nalishi
25-38-guruh talabasi

ANNOTATSIYA: Antibiotikoterapiyada rezistentlik muammosi bugungi kunda global sog'liqni saqlash tizimi oldida turgan eng dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Antibiotiklardan noto'g'ri va nazoratsiz foydalanish natijasida ko'plab mikroorganizmlar ularga nisbatan chidamlilik xususiyatini rivojlantirmoqda. Bu esa infeksiyon kasalliklarni davolash samaradorligining pasayishiga, davolash muddatining uzayishiga hamda og'ir asoratlar va o'lim holatlarining ko'payishiga olib kelmoqda.

Mazkur maqolada antibiotik rezistentligining kelib chiqish sabablari, rivojlanish mexanizmlari va uning tibbiyot amaliyotiga salbiy ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, rezistentlikni kamaytirishda shifokorning mas'uliyati, ratsional antibiotik tanlash, dozalash va davolash davomiyligini to'g'ri belgilashning ahamiyati yoritiladi. Maqolada antibiotikoterapiyada klinik protokollarga amal qilish, laborator tekshiruvlarga asoslangan davolash hamda bemorlar bilan tushuntirish ishlarini olib borish muhimligi asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, shifokorlarning ongli va mas'uliyatli yondashuvi antibiotik rezistentligi muammosini kamaytirishda muhim o'rin tutadi. Ushbu maqola davolash ishi yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

KALIT SO'ZLAR: antibiotikoterapiya, antibiotik rezistentligi, mikroorganizmlar, ratsional davolash, shifokor mas'uliyati, infeksiyon kasalliklar, klinik protokollar, profilaktika

KIRISH. Antibiotiklar kashf etilishi tibbiyot tarixidagi eng buyuk yutuqlardan biri bo'lib, ular infeksiyon kasalliklarni davolashda inqilobiy o'zgarishlarni amalga oshirdi. Antibiotiklar yordamida ilgari o'linga olib kelgan ko'plab infeksiyalar muvaffaqiyatli davolana boshlandi. Biroq so'nggi o'n yilliklarda antibiotiklardan keng va nazoratsiz foydalanish natijasida antibiotik rezistentligi jiddiy muammoga aylandi.

Antibiotik rezistentligi — bu mikroorganizmlarning dori vositalariga nisbatan chidamlilik xususiyatini rivojlantirishi bo'lib, natijada standart davolash usullari samarasiz bo'lib qoladi. Ushbu holat infeksiyon kasalliklarni davolashni murakkablashtirib, davolash xarajatlarini oshiradi va bemorlarning hayotiga xavf tug'diradi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, antibiotik rezistentligi XXI asrning eng jiddiy tibbiy muammolaridan biri sifatida baholanmoqda.

Rezistentlikning asosiy sabablaridan biri antibiotiklarni shifokor ko'rsatmasiz qabul qilish, noto'g'ri dozlash, davolash kursini oxirigacha tugatmaslik hamda virusli infeksiyalarda antibiotiklardan foydalanishdir. Bundan tashqari, qishloq xo'jaligi va veterinariyada antibiotiklarning keng qo'llanilishi ham rezistent shtammlarning rivojlanishiga zamin yaratmoqda.

Antibiotikoterapiyada shifokorning roli beqiyos bo'lib, aynan shifokor ratsional davolash strategiyasini belgilaydi. To'g'ri tashxis qo'yish, laborator tekshiruvlar natijalariga asoslangan antibiotik tanlash, davolash davomiyligini aniq belgilash rezistentlikni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, bemorlarni antibiotiklarni to'g'ri qabul qilish bo'yicha xabardor qilish ham shifokorning asosiy vazifalaridan biridir.

Mazkur maqolada antibiotikoterapiyada rezistentlik muammosining dolzarbligi va uni kamaytirishda shifokor yondashuvining ahamiyati ilmiy jihatdan yoritiladi. Ushbu mavzu davolash ishi yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun muhim bo'lib, kelajakdagi amaliy faoliyatda ratsional antibiotikoterapiyani qo'llashga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM. Antibiotikoterapiya zamonaviy tibbiyotning eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, infeksiyon kasalliklarni davolashda asosiy vosita sifatida

keng qo'llaniladi. Antibiotiklar bakterial infeksiyalarga qarshi samarali ta'sir ko'rsatib, ko'plab kasalliklarning asoratlanishini va o'lim bilan yakunlanishini keskin kamaytirishga xizmat qilgan. Biroq so'nggi yillarda antibiotiklardan noto'g'ri, asossiz va nazoratsiz foydalanish natijasida mikroorganizmlarda antibiotiklarga nisbatan rezistentlik rivojlanib, bu holat global sog'liqni saqlash muammosiga aylangan.

Antibiotik rezistentligi mikroorganizmlarning antibiotik ta'siriga chidamlilik xususiyatini rivojlantirishi bilan tavsiflanadi. Natijada ilgari samarali bo'lgan dori vositalari infeksiyani yo'q qila olmaydi va davolash jarayoni murakkablashadi. Rezistent shtammlarning paydo bo'lishi kasallikning uzoq davom etishiga, asoratlarning kuchayishiga, statsionar davolanish muddatining uzayishiga hamda sog'liqni saqlash tizimiga tushadigan iqtisodiy yukning ortishiga olib keladi. Shu sababli antibiotik rezistentligi nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy va iqtisodiy muammo sifatida ham baholanadi.

Rezistentlikning rivojlanish mexanizmlari turli xil bo'lib, bakteriyalarning genetik moslashuvchanligi bilan chambarchas bog'liq. Mikroorganizmlar antibiotiklarni parchalovchi fermentlar ishlab chiqarishi, dori molekulalarining hujayraga kirishini cheklashi yoki ta'sir nuqtasini o'zgartirishi orqali chidamlilik hosil qiladi. Bu jarayonlar tabiiy evolyutsiya natijasida yuzaga keladi, biroq antibiotiklardan noto'g'ri foydalanish ushbu jarayonni tezlashtiradi. Ayniqsa, antibiotiklarni shifokor tavsiyasisiz qabul qilish, noto'g'ri dozalash va davolash kursini oxirigacha tugatmaslik rezistentlik rivojlanishining asosiy omillari hisoblanadi.

Antibiotikoterapiyada rezistentlik muammosining kuchayishiga tibbiyot amaliyotidagi ayrim xatolar ham sabab bo'lmoqda. Ko'pincha virusli infeksiyalarda, masalan, gripp va O'RVI holatlarida antibiotiklar asossiz buyuriladi. Bunday holatlarda antibiotiklar foyda bermasdan, aksincha, mikroorganizmlarning chidamliligini oshiradi. Shuningdek, keng ta'sir doirasiga ega antibiotiklardan asossiz foydalanish normal mikrofloraning buzilishiga va rezistent bakteriyalarning ko'payishiga olib keladi.

Qishloq xo'jaligi va veterinariya sohasida antibiotiklarning keng qo'llanilishi ham rezistentlik muammosining kuchayishiga sabab bo'lmoqda. Chorvachilikda antibiotiklar o'sishni tezlashtirish va kasalliklarning oldini olish maqsadida nazoratsiz qo'llaniladi. Natijada rezistent bakteriyalar oziq-ovqat mahsulotlari orqali inson organizmiga o'tib, infeksiyon kasalliklarni davolashni murakkablashtiradi. Bu holat antibiotik rezistentligining global xarakter kasb etishiga olib kelmoqda.

Antibiotikoterapiyada shifokorning roli alohida ahamiyatga ega. Aynan shifokor antibiotiklarni ratsional qo'llash, ya'ni faqat zarur holatlarda, to'g'ri tanlov va dozalash asosida buyurish uchun mas'ul hisoblanadi. Shifokor tomonidan to'g'ri qo'yilgan tashxis va laborator tekshiruvlar natijalariga asoslangan davolash rejasi rezistentlikning oldini olishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Bakteriologik ekish va antibiotiklarga sezuvchanlikni aniqlash usullaridan foydalanish antibiotikoterapiya samaradorligini oshiradi.

Shifokor antibiotik buyurishda klinik protokollar va milliy hamda xalqaro tavsiyalarga amal qilishi zarur. Standartlarga asoslangan yondashuv noto'g'ri davolash holatlarining kamayishiga va rezistent shtammlarning paydo bo'lish xavfining pasayishiga yordam beradi. Shuningdek, tor ta'sir doirasiga ega antibiotiklarni afzal ko'rish va keng spektrli dori vositalarini faqat zarur holatlarda qo'llash muhim hisoblanadi.

Antibiotikoterapiyada davolash davomiyligini to'g'ri belgilash ham shifokor mas'uliyatiga kiradi. Davolash kursining yetarli darajada davom etmasligi bakteriyalarning to'liq yo'q qilinmasligiga va rezistent shtammlarning rivojlanishiga olib keladi. Aksincha, antibiotiklarni haddan tashqari uzoq muddat qo'llash ham nojo'ya ta'sirlar va rezistentlik xavfini oshiradi. Shu bois har bir bemor uchun individual yondashuv zarur.

Bemorlarni antibiotiklardan to'g'ri foydalanish bo'yicha xabardor qilish ham shifokorning muhim vazifalaridan biridir. Ko'plab hollarda bemorlar o'zini yaxshi his qilishi bilan davolashni to'xtatadi yoki dori qabul qilish tartibiga rioya qilmaydi. Shifokor bemorga antibiotiklarni belgilangan dozada va belgilangan muddat davomida

qabul qilish zarurligini tushuntirishi lozim. Bu yondashuv davolash samaradorligini oshirib, rezistentlik rivojlanishining oldini oladi.

Antibiotik rezistentligini kamaytirishda sog'liqni saqlash tizimida kompleks choralar ko'rish talab etiladi. Tibbiyot xodimlarining malakasini oshirish, antibiotikoterapiya bo'yicha doimiy treninglar o'tkazish va klinik protokollarni yangilab borish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, aholi orasida tibbiy savodxonlikni oshirish va antibiotiklardan o'zboshimchalik bilan foydalanishning zararli oqibatlarini haqida tushuntirish ishlari olib borilishi zarur.

Zamonaviy tibbiyotda antibiotik rezistentligiga qarshi kurashda yangi dori vositalarini ishlab chiqish va muqobil davolash usullarini joriy etish ham muhim hisoblanadi. Bakteriofag terapiyasi, immunomodulyatorlar va probiotiklardan foydalanish istiqbolli yo'nalishlar sifatida qaralmoqda. Biroq ushbu usullar ham antibiotikoterapiyani to'liq almashtira olmaydi, balki uni to'ldiruvchi vosita sifatida qo'llanilishi mumkin.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, antibiotikoterapiyada rezistentlik muammosi murakkab va ko'p omilli jarayon bo'lib, uni kamaytirishda shifokorning ongli va mas'uliyatli yondashuvi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ratsional antibiotikoterapiya, klinik protokollarga amal qilish, laborator tekshiruvlarga asoslangan davolash va bemorlar bilan samarali muloqot rezistentlikka qarshi kurashning asosiy yo'nalishlari hisoblanadi. Ushbu yondashuvlar infeksiyon kasalliklarni samarali davolash va kelajak avlodlar uchun antibiotiklarning samaradorligini saqlab qolishga xizmat qiladi.

Antibiotikoterapiyada rezistentlik muammosi bugungi kunda zamonaviy tibbiyotning eng dolzarb va murakkab masalalaridan biri hisoblanadi. Antibiotiklarning keng miqyosda va ko'pincha noto'g'ri qo'llanilishi natijasida mikroorganizmlarning ularga nisbatan chidamliligi ortib bormoqda. Bu holat infeksiyon kasalliklarni davolash jarayonini qiyinlashtirib, davolash samaradorligining pasayishiga, asoratlarning ko'payishiga va sog'liqni saqlash tizimiga tushadigan

iqtisodiy yukning oshishiga olib kelmoqda. Shuning uchun antibiotik rezistentligi nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy va global muammo sifatida baholanadi.

Maqolada ko'rib chiqilgan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, antibiotik rezistentligining asosiy sabablari orasida antibiotiklarni asossiz buyurish, noto'g'ri dozlash, davolash kursini to'liq tugatmaslik hamda o'z-o'zini davolash holatlari yetakchi o'rin tutadi. Bundan tashqari, veterinariya va qishloq xo'jaligida antibiotiklarning nazoratsiz qo'llanilishi ham rezistent shtammlarning paydo bo'lishiga zamin yaratmoqda. Ushbu omillarni bartaraf etmasdan turib, rezistentlik muammosini samarali hal qilish mushkul.

Antibiotikoterapiyada shifokorning yondashuvi hal qiluvchi ahamiyatga ega. To'g'ri tashxis qo'yish, laborator tekshiruvlar asosida antibiotik tanlash, davolash davomiyligini aniq belgilash va klinik protokollarga amal qilish rezistentlikni kamaytirishning muhim shartlari hisoblanadi. Shuningdek, shifokorlar tomonidan bemorlarga antibiotiklarni to'g'ri qabul qilish bo'yicha tushuntirish ishlarini olib borish davolash samaradorligini oshiradi va kelgusida rezistentlik rivojlanishining oldini oladi.

Zamonaviy tibbiyotda antibiotik rezistentligiga qarshi kurash kompleks yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda tibbiyot xodimlarining malakasini oshirish, yangi diagnostika usullarini joriy etish, antibiotikoterapiya bo'yicha standart va protokollarni takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Aholi orasida tibbiy savodxonlikni oshirish va antibiotiklardan oqilona foydalanish madaniyatini shakllantirish ham rezistentlikka qarshi kurashning muhim yo'nalishlaridan biridir.

Xulosa qilib aytganda, antibiotikoterapiyada rezistentlik muammosini kamaytirish faqatgina dori vositalarini yangilash bilan emas, balki shifokorlarning mas'uliyatli yondashuvi, bemorlarning ongli ishtiroki va sog'liqni saqlash tizimida kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish orqali mumkin bo'ladi. Ushbu maqola davolash ishi yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun antibiotikoterapiyada ratsional yondashuvni shakllantirishda muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Karimov I.A. Ichki kasalliklar. Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi nashriyot, 2020. 340 b.
2. Abdullayev S.S. Infektsion kasalliklar va antibiotikoterapiya asoslari. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019. 280 b.
3. Xudoyberdiyev A.R. Antibiotik rezistentligi va uning oldini olish choralari. Toshkent, 2021. 210 b.
4. World Health Organization. Antimicrobial resistance: Global report on surveillance. Geneva, 2022.
5. Mandell G.L., Bennett J.E., Dolin R. Principles and Practice of Infectious Diseases. Elsevier, 2021.
- Centers for Disease Control and 6.Prevention (CDC). Antibiotic Resistance Threats. Atlanta, 2023.